

Posudek oponenta disertační práce Jany Heřmanové

“Funkce chrámu jako centra nezávislého společenského života a analogie občanské společnosti”

předkládané v roce 2018 na Ústavu Dálného východu

I. Stručná charakteristika práce

V předložené disertační práci se autorka věnuje chrámům lidového náboženství na Taiwanu se zvláštním ohledem na chrámy a kult Mazu. Práce se spíše než náboženským rozměrem, ve smyslu podrobnějšího popisu či analýzy náboženské praxe, zaobírá rolemi a celkovým fungováním chrámů v Taiwanské společnosti. Kromě současné situace také popisuje historický vývoj lidového náboženství, zejména ve vztahu ke státní moci.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Práce řeší téma přínosné z řady perspektiv, nejen v kontextu dálnévýchodních studií, ale i pro antropologii, religionistiku ad. Práci lze rozdělit do dvou částí podle použitých metod. Větší část je kompilační a vychází z čínského i západního odborného diskursu. Je zřejmé, že se autorka s tímto diskursem vyčerpávajícím způsobem seznámila a prostřednictvím své posouvá jej dál.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. *Struktura argumentace.*

Cíle jsou stanoveny obecně tak, že se autorka zaměří na funkci chrámů ve společnosti, bude sledovat, jak se chrám podílí na stmelování místního společenství a jeho vztah ke státu s tím, že posoudí potenciál tradičních chrámových náboženství k plnění funkce analogické k funkcím moderní občanské společnosti. Také si za cíl klade nastínit vývoj postavení chrámových kultů na Taiwanu.

Autorka uvádí (str. 15), že pro tyto cíle, resp. pro porozumění současné situaci je nutné charakterizovat tradiční společenství, historický vývoj, proces demokratizace, komparaci ČLR a Taiwanu ad. Disertace je proto vybavena řadou úvodních kapitol, jejichž struktura odpovídá vytyčenému cíli.

Jednotlivé kapitoly 2 – 4 jsou členěny srozumitelně. Jejich struktura i obsah dávají v kontextu celku smysl a zároveň jsou velice informativní. Problém vidím v celkovém proporčním rozložení kapitol. Z Úvodu vyplývá, že jádro práce by mělo ležet právě v popisu současné situace a vlastním výzkumu autorky, kterému je ale věnována výrazně menší část textu, což také považuji za jeho největší slabinu.

Tyto kapitoly jsou obecně zbytečně dlouhé a historizující, což lze do určité míry akceptovat. Často ale působí buď repetitivně nebo neuspořádaně. Některé informace se tak dozvídáme opakovaně a ne vždy v pořadí, které je čtenářsky příjemné (např. *shenming hui*).

Při čtení jsem očekával, že autorka propojí práce autorů prezentovaných v kompilační části s vlastním výzkumem a např. sekce o ekonomickém a společenském fungování chrámů zhodnotí prizmatem svého výzkumu.

Disertace představuje či otevírá celou řadu otázek, které by stály za bližší rozpracování právě ve světle vlastního antropologického výzkumu. Namátkou lze uvést již zmíněný koncept tradice, účinnost náboženské praxe, gender, celkové ověření tezí ostatních autorů, problematiku protichůdných tvrzení respondentů.

Disertaci velice chybí rozsáhlejší závěr, či syntetizující kapitola mezi případovou studií a závěrem. Jednotlivé kapitoly lze sice číst jako samostatné kapitoly monotematické monografie. Ale úvod i kapitoly samotné naznačují, že jsou myšleny jako uvedení do kontextu. Přesto samy o sobě přinášejí čtenáři spoustu zajímavého. Případová studie pro mě osobně byla v tomto ohledu nejzajímavější a také přinesla řadu otázek, kromě výše uvedených metodologických, i otázky týkající se historie či fungování chrámu.

Vrátíme-li se k názvu práce, je třeba vyzdvihnout, že se autorce podařilo popsat funkce chrámu v Taiwanské společnosti. Čtenář získal přehled o roli chrámu v současnosti i minulosti, zejména s ohledem na kult a chrámy Mazu. Koncept nezávislosti a zejména zmiňovaná analogie se, dle mého, názoru neobejdou bez zevrubnější reflexe, která v textu chybí.

V úvodu autorka definuje centrální koncepty svého výzkumu, tj. náboženství, tradice, lidové náboženství, občanská společnost ad. Autorka se například podrobně věnuje problematice termínu *tradice* (str. 9-11), kde se zabývá různými sémantickými obsahy tohoto termínu. Pak ale sama (str. 123) tvrdí, že „[...] postupy nejsou úplně tradiční“ a i na dalších místech používá, dle mého, názoru termín *tradice* vágně, jakoby nereflektovala svou vlastní úvodní kapitolu (včetně např. citovaného Hobsbawmova sborníku).

Autorka implicitně pracuje s předpokládanými názory západního čtenáře. „Chrám *Fengtian gong* se aktivně podílí na udržování tradičního umění, současně se ale stejně jako jiné chrámy na Taiwanu nebrání ani zapracovávání nových prvků, čímž vzniká pro Evropany trochu obtížně pochopitelný mix tradičního a moderního (str. 134).“ Myslím, že postulování takového Evropana je argumentačním faulem. Autorka mohla či měla práci obohatit o reflexivní antropologický přístup, kde by například ukázala, že oním Evropanem je ona.

2. Formální úroveň práce

Po formální stránce je disertace zpracována uspokojivě. Autorka vesměs výborně odkazuje na citované práce, zejména v částech, kde se vyrovnává s odborným diskursem a cituje či parafrázuje jiné autory. V některých historických narativních částech mi občas nebylo jasné odkud ten či onen odstavec čerpá. Autorka má tendenci souběžně používat kromě průběžného systému bibliografických odkazů i poznámky pod čarou. Po jazykové stránce je práce psána čtivě a srozumitelně s minimem překlepů.

3. Práce s prameny či s materiálem

Práce s prameny je jednou ze silných stránek disertace. Většina kapitol vychází ze sekundární literatury, kterou autorka organicky propojuje v jeden celek a doplňuje je o řadu primárních pramenů, jako jsou statistiky, texty vydávané chrámy, internetové stránky a další. Používá práce čínských i západních badatelů. Je zřejmé, že se autorka podrobně seznámila s potřebnou sekundární literaturou. Citované pasáže či argumenty zasazuje do kontextu, představuje různé pohledy na daný problém a pasáže zasvěceně hodnotí. Druhým významným zdrojem je vlastní antropologický výzkum autorky. Ten zpracovává téměř výhradně v druhé části, kde jej organicky propojuje s primárními prameny a sekundární literaturou. Domnívám se, že práci by bývalo prospělo, kdyby autorka terénní výzkum více výtěžila a přizpůsobila jej ostatním kapitolám; či naopak, aby ostatní kapitoly byly koncipovány tak, aby byly ve výsledku s terénním výzkumem úžeji propojeny.

4. Vlastní přínos

Vlastní přínos autorky spočívá, dle mého, názoru zejména ve volbě tématu a pohledu na ně, akcentovanými dílčími tématy a zejména v terénním výzkumu. Přesto, že velká část práce primárně

vychází ze sekundární literatury, autorce se podařilo zdroje úspěšně přetavit v nový celek. Disertace je tak inovativní a přináší nové poznatky.

IV. Dotazy k obhajobě

Ani po dvojím souvislém přečtení mi není jasné, jak se to má s onou analogií občanské společnosti. Přesto, že je tento pojem klíčovým slovem v titulu práce a občanské společnosti se věnuje jedna kapitola, postrádám nějaké jasně zformulované zhodnocení v závěru. V čem tedy tato analogie spočívá, v čem funguje a v čem nikoli? Co se ukázalo při práci v terénu?

Druhý dotaz se vrací k výše uvedené výtce stran předpokládaného očekávání Evropana. Zejména ze sekce 5.6 vyplývá, že autorka jakoby předpokládá, že náboženská praxe je něco starého statického a naopak dynamičnost je určitým překvapením. Proč náboženství na Taiwanu na Evropana takto působí? Nelze i v Evropě vidět dynamičnost v řadě náboženských či tradičních aspektech kultury?

V. Závěr

Práci považuji za zdařilou. Autorka prokázala výbornou znalost tématu a souvisejícího diskursu a schopnost zasadit do něj svůj výzkum. Na druhou stranu se domnívám, že spousta potenciálu terénního výzkumu zůstala nevyužita a řada důležitých otázek nereflexována. Disertace tak má spíše charakter kvalitně zpracované kvalifikační práce školního typu, než odborné monografie. I přes uvedené nedostatky práci považuji v daném kontextu za přínosnou a hodnotnou.

Předložená disertační práce **splňuje** požadavky kladené na disertační práci, a proto ji **doporučuji** k obhajobě a v předběžně ji klasifikuji jako **prospěla**.

3. června 2018

Marek Zemánek